

Lese og skrive med norske forfattere

Denne gang: Alexander Kielland - «Gift»

Innhold:

- Les teksten: Innledning til «Gift» (utvidet tekst)
- Les teksten: Teksten på det originale språket.
- Samtale om teksten: Snakk om ord og begreper.
- Les teksten: Les i ett minutt. Kort versjon.
- Leseforståelse: Finn ordene som mangler.
- Leseforståelse: Svar på spørsmål til teksten.
- Leseforståelse: Sett setningene i riktig rekkefølge.
- Ordgjenkjenning: Ordkjeder.
- Les teksten: Les i ett minutt. Utvidet versjon.
- Leseforståelse: Finn ordene i teksten.
- Leseforståelse: Svar på spørsmål til teksten.
- Leseforståelse: Sett setningene i riktig rekkefølge.
- Skriveoppgave: Hvordan var det å gå på skole på 1800-tallet?
- Skriveoppgave: Skriv om samfunnet på Kiellands tid.
- Skriveoppgave: Muntlig-/skriftlig - Gjenfortell «Gift» skriftlig eller muntlig for en klassevenn.
- Skriveoppgave: Finn ut mer om Alexander Kielland.
- Tegning: Lag en tegning om hvordan hovedpersonen i «Gift» har det.
- Spørsmål til teksten: Lag spørsmål, og spør en klassevenn. Skriv ned.
- Leseforståelse: Hvilke ord passer i teksten? Carlsten-versjon (3 alternative ord).
- Om Alexander Kielland og romanen «Gift».
- Sitater av Kielland. Les og lær.
- Lærerveiledning.

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___ : Les teksten.

Lille Marius satt så pent og stille på benken. Hans altfor store mørkebrune øyne ga det lille bleke ansikt et forskremt uttrykk; og når han uformodet fikk et spørsmål, ble han ildrød i hodet og stammet.

Lille Marius satt på nest nederste benk litt krum i ryggen; for det var ikke ryggstø, og det var strengt forbudt å lene seg tilbake mot den neste pult.

Det var geografi fra elleve til tolv en varm augustdag etter feriene. Solen skinte over rektorens hage og på de fire store epler på hans lille epletre. De blå gardiner var trukket for det øverste vindu; men i det neste hadde Abraham innrettet seg en sinnrik solskive med blekkstreker i vinduskarmen. Han ga beskjed rundt til de i klassen som lurte at klokken var over halv.

«Flere byer –» sa adjunkten oppe fra kateteret og blåste i en fjærpenn. Det var hans spesialitet å spisse fjærpenner. Og rundt i alle de klasser hvor han leste, lå det en liten sirlig samling av fjærpenner, som ingen brukte, unntatt rektor.

Likevel hadde adjunkt Barring møye med å holde dem i orden. For det hendte meget ofte, at en vanartet disippel samlet pennene i frikvarteret, stakk dem ned i et blekkhus og rotet så lenge om med dem, til spissene strittet til alle kanter, og penneposene var fulle av blekk.

Når da neste gang Barring kom i klassen og skrek: «Nei, men du store Gud! hvem har ødelagt mine penner? –» så ble det svart sikkert og enstemmig fra hele klassen: «Aalbom!»

For det var bekjent at adjunktene Barring og Aalbom inderlig hatet hverandre. Adjunkten skrapet penneposene og blåste de fine hvite og blekkede spiraler utover kateteret.

«Flere byer –» derpå mumlet han en liten velsignelse over Aalbom, «flere byer, flere byer!» Ellers var det ingen lyd i klassen.

Alexander Kielland – «Gift»

Oppgave __: Les teksten på språket fra forfatterens tid.

Lille Marius sad saa pent og stille paa Bænken. Hans altfor store mørkebrune Øine gav det lille blege Ansigt et forskræmt Udtryk; og naar han uformodet fik et Spørgsmaal, blev han ildrød i Hovedet og stammede. Lille Marius sad paa næstnederste Bænk lidt krum i Ryggen; for der var ikke Rygstød, og det var strengt forbudt at læne sig tilbage mod den næste Pult. Det var Geografi fra elleve til tolv en varm Augustdag efter Ferierne. Solen skinnede over Rektorens Have og paa de fire store Æbler paa hans lille Æbletræ. De blaa Gardiner vare trukne for det øverste Vindu; men i det næste havde Abraham indrettet sig en sindrig Solskive med Blækstreger i Vinduskarmen. Han telegraferede just omkring til Spørgere i Klassen, at Klokken var over halv.

«Flere Byer –» sagde Adjunkten oppe fra Kathederet og blæste i en Fjerpen. Det var hans Specialitet atspidse Fjerpenne; og rundt i alle de Klasser, hvor han læste, laa der en liden sirlig Samling af Fjerpenne, som ingen brugte undtagen Rektor.

Alligevel havde Adjunkt Borrings Møje med at holde dem i orden. Thi det hændte meget ofte, at en vanartig Discipel samlede Pennene i Frikvarteret, stak dem ned i et Blækhus og rodede saalænge om med dem, til Spidserne strittede til alle Kanter, og Penneposerne vare fulde af Blæk.

Naar da næste Gang Borrings kom i Klassen og skreg: «Nei men du store Gud! hvem har ødelagt mine Penne? –» saa svaredes der sikkert og enstemmigt fra hele Klassen: «Aalbom!» Thi det var bekjendt, at Adjunkterne Borrings og Aalbom inderligen hadede hinanden.

Adjunkten skræbede Penneposerne og blæste de fine hvide og blækkede Spiraler udover Kathederet.

«Flere Byer –», derpaa mumlede han en liden Velsignelse over Aalbom, «flere Byer, flere Byer!»

Ellers var der ingen Lyd i Klassen.

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Snakk om ordene og begrepene i teksten.

Hva betyr «fått merker av den»?

Hva betyr «ildrød i hodet»?

Hva betyr «sinnrik solskive»?

Hva betyr «en sirlig samling av fjærpenner»?

Hva betyr «i alle klasser hvor han leste»?

Hva er et «blekklus»?

Andre ord og uttrykk som vi må finne ut av?

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: (Kort versjon)

Hvor mange ord klarer du å lese på ett minutt?

Lille Marius satt så pent og stille på benken. Hans altfor store mørkebrune øyne ga det lille bleke ansikt et forskremt uttrykk. Når han uforberedt fikk et spørsmål, ble han ildrød i hodet og stammet.

Lille Marius satt på nest nederste benk, litt krum i ryggen. Der var ikke ryggstø, og det var strengt forbudt å lene seg tilbake mot pulten bak.

Det var geografi fra elleve til tolv en varm augustdag rett etter feriene. Solen skinte over rektorens hage og på de fire store eplene på det lille epletreet hans. De blå gardinene var trukket for det øverste vinduet. I det neste hadde Abraham innrettet seg en sinnrik solskive med blekkstreker i vinduskarmen. Han ga beskjed til de i klassen som lurte at klokken var over halv.

«Flere byer -», sa adjunkten oppe fra kateteret og blåste i en fjærpen. Det var hans spesialitet å spisse fjærpenner. Og rundt i alle de klasser hvor han leste, lå det en liten sirlig samling av fjærpenner, som ingen brukte, unntatt rektor.

Ord:

10

18

25

34

35

45

54

62

71

78

89

97

105

112

121

128

135

145

154

163

169

Hvor mange ord klarte du?

1. gang: _____ 2. gang: _____

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: (Kort versjon) Hvilke ord mangler?

Lille Marius satt så pent og _____ på benken. Hans altfor store mørkebrune øyne ga det lille bleke ansikt et forskremt uttrykk. Når han uforberedt fikk et spørsmål, ble han ildrød i _____ og stammet.

Lille _____ satt på nest nederste benk, litt krum i ryggen. Der var ikke ryggstø, og det var strengt forbudt å lene seg _____ mot pulten bak.

Det var geografi fra elleve til tolv en varm augustdag rett etter feriene. Solen _____ over rektorens hage og på de fire store epler på det lille epletreet hans. De blå gardinene var trukket for det øverste _____. I det _____ hadde Abraham innrettet seg en sinnrik solskive med blekkstreker i vinduskarmen. Han ga beskjed til de i klassen som _____ at klokken var over halv.

«Flere byer –», sa adjunkten oppe fra kateteret og blåste i en fjærpenn. Det var hans spesialitet å spisse fjærpenner. Og _____ i alle de klasser hvor han leste, lå det en liten sirlig samling av fjærpenner, som ingen brukte, unntatt _____.

Hvor passer ordene inn i teksten ovenfor? Kryss ut.

vinduet	skinte	neste	rundt	stille
hodet	lurte	tilbake	Marius	rektor

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Svar på spørsmålene. Bruk hele setninger.

Hvem sitter stille på benken?

Hvordan reagerer han når han blir spurt om noe?

Hvilket fag hadde elevene de første timene etter ferien?

Hva var spesialiteten til adjunkten?

Hvor i klasserommet satt den lille gutten?

Hvor mange epler var det på epletreet til rektor?

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Ordkjeder. Sett vertikal strek mellom ord.

vartidgikkomkringsultetKristiania

våkenmittkvistromhørererklokke

straksøynenebegyntegammelvane

gangerogsåliggesengdagtid

drivetilfemkronerellerblad

lysmermeglesenenededøren

klokkeåtteføroppkle

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Sett setningene i riktig rekkefølge.

Han satt på nest bakerste pult.

Lille Marius satt stille på benken.

Han var livredd for å bli spurt om noe.

Adjunkten blåste i en fjærpenn.

De hadde geografi fra elleve til tolv.

Temaet i romanen er:

Hvordan det var å gå på skole på 1800-tallet.

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___ : (utvidet tekst) Hvor mange ord klarer du å lese på ett minutt?

Lille Marius satt så pent og stille på benken. Hans altfor store mørkebrune øyne ga det lille bleke ansikt et forskremt uttrykk. Når han uforberedt fikk et spørsmål, ble han ildrød i hodet og stammet.

Lille Marius satt på nest nederste benk litt krum i ryggen. Der var ikke ryggstø, og det var strengt forbudt å lene seg tilbake mot pulten bak.

Det var geografi fra elleve til tolv en varm augustdag rett etter feriene. Solen skinte over rektorens hage og på de fire store eplene på det lille epletreet hans. De blå gardinene var trukket for det øverste vinduet. I det neste hadde Abraham innrettet seg med en sinnrik solskive med blekkstreker i vinduskarmen. Han ga beskjed til de i klassen som lurte at klokken var over halv.

«Flere byer –», sa adjunkten oppe fra kateteret og blåste i en fjærpenn. Det var hans spesialitet å spisse fjærpenner. Og rundt i alle de klasser hvor han leste, lå det en liten sirlig samling av fjærpenner, som ingen brukte, unntatt rektor.

Likevel hadde adjunkt Borrings møte med å holde orden på dem. For det hendte meget ofte, at en vanartet disippel samlet pennene i frikvarteret, stakk dem ned i et blekkhus og rotet så lenge rundt med dem, til spissene strittet til alle kanter, og penneposene var fulle av blekk.

Når da neste gang Borrings kom i klassen og skrek: «Nei, men du store Gud! hvem har ødelagt mine penner? –» så ble det svart sikkert og enstemmig fra hele klassen: «Aalbom!»

For det var bekjent at adjunktene Borrings og Aalbom inderlig hatet hverandre. Adjunkten skrapet penneposene og blåste de fine hvite og blekkede spiraler utover kateteret.

«Flere byer –» derpå mumlet han en liten velsignelse over Aalbom, «flere byer, flere byer!»

Ellers var det ingen lyd i klassen.

Ord:

12

23

35

48

60

62

74

86

98

109

118

129

140

151

164

170

181

192

205

241

244

257

268

275

286

295

300

310

314

321

Hvor mange ord klarte du?

1. gang: _____ 2. gang: _____

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: (Utvidet tekst) Hvor finner du ordene?

Lille Marius satt så pent og stille på benken. Hans altfor store mørkebrune øyne ga det lille bleke ansikt et forskremt uttrykk. Når han uforberedt fikk et spørsmål, ble han ildrød i hodet og stammet.

Lille Marius satt på nest nederste benk litt krum i ryggen. Der var ikke ryggstø, og det var strengt forbudt å lene seg tilbake mot pulten bak.

Det var geografi fra elleve til tolv en varm augustdag rett etter feriene. Solen skinte over rektorens hage og på de fire store eplene på det lille epletreet hans. De blå gardinene var trukket for det øverste vinduet. I det neste hadde Abraham innrettet seg med en sinnrik solskive med blekkstreker i vinduskarmen. Han ga beskjed til de i klassen som lurte at klokken var over halv.

«Flere byer –», sa adjunkten oppe fra kateteret og blåste i en fjærpenn. Det var hans spesialitet å spisse fjærpenner. Og rundt i alle de klasser hvor han leste, lå det en liten sirlig samling av fjærpenner, som ingen brukte, unntatt rektor.

Likevel hadde adjunkt Borring møye med å holde orden på dem. For det hendte meget ofte, at en vanartet disippel samlet pennene i frikvarteret, stakk dem ned i et blekkhus og rotet så lenge rundt med dem, til spissene strittet til alle kanter, og penneposene var fulle av blekk.

Når da neste gang Borring kom i klassen og skrek: «Nei, men du store Gud! hvem har ødelagt mine penner? –» så ble det svart sikkert og enstemmig fra hele klassen: «Aalbom!»

For det var bekjent at adjunktene Borring og Aalbom inderlig hatet hverandre. Adjunkten skrapet penneposene og blåste de fine hvite og blekkede spiraler utover kateteret.

«Flere byer –» derpå mumlet han en liten velsignelse over Aalbom, «flere byer, flere byer!» Ellers var det ingen lyd i klassen.

Hvor finner du ordene i teksten ovenfor? Sett strek under.

vinduet	rektor	neste	rundt	kanter
hodet	lurte	lyd	Marius	sikkert
meget	tilbake	stille	skinte	skrek

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Svar på spørsmålene. Bruk hele setninger.

Hvem sitter stille på benken?

Hvordan reagerer han når han blir spurt om noe?

Hvilket fag hadde elevene de første timene etter ferien?

Hva var spesialiteten til adjunkten?

Hva skjedde med fjærpennene til adjunkt Borring?

Hvem fikk skylden for det som skjedde med fjærpennene?

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Lag en tegning av hvordan det var å sitte i klasserommet til adjunkt Borring.

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Lag spørsmål til «Gift». Spør en klassevenn.

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Ditt spørsmål:

Klassevennens svar:

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Hvilket ord passer i teksten?

(Sett strek.)

Lille Marius satt så (pent – stygt – langt) og stille på benken. Hans altfor store mørkebrune øyne ga det lille bleke ansikt et forskremt uttrykk. Når han uforberedt (ga – tok – fikk) et spørsmål, ble han ildrød i hodet og stammet.

Lille Marius satt på nest nederste benk, litt krum i ryggen. Der var ikke ryggstø, og det (hadde – var – ble) strengt forbudt å lene seg tilbake mot pulten bak.

Det var geografi fra elleve til tolv en varm augustdag rett etter feriene. Solen skinte over rektorens (hage – bukse – jakke) og på de fire store epler på det lille epletreet hans. De blå gardinene var trukket for det øverste vinduet. I det neste hadde Abraham innrettet seg en sinnrik solskive med blekkstreker i vinduskarmen. Han ga beskjed til (vi – seg – de) i klassen som lurte at klokken var over halv.

«Flere byer –», sa adjunkten oppe fra kateteret og blåste i en fjærpenn. Det var (alle – hans – mange) spesialitet å spisse fjærpenn. Og rundt i alle de klasser hvor han leste, lå det en liten sirlig samling av fjærpenn, som ingen brukte, unntatt (kongen – rektor – mannen).

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Tegn et portrett av Kielland.

Alexander Kielland - «Gift»

Alexander Kielland

Alexander Kielland ble født 18. februar 1849 i Stavanger. Han spilte fløyte i oppveksten, var en ivrig fluefisker, kjøpte et teglverk som han drev i mange år, samtidig som han leste veldig mye. Han studerte til jurist i Kristiania for å få seg en utdanning.

Kielland skrev mest prosa, skuespill og essays, men er også kjent for mange av novellene og romanene han skrev. Han var veldig opptatt av urettferdighet og hykleri i samfunnet, som mange av verkene hans handler om. Dette kommer inn under skrivemåten *realismen* i litteraturen.

Kielland levde i 10 år som forfatter, men fant ut at det var for dårlig betalt, og sluttet. Han var redaktør i Stavanger Avis og fortsatte å skrive veldig mye der. Etter hvert ble han borgermester i Stavanger, og senere fylkesmann i Romsdal fram til han døde 6. april 1906.

Kielland var født inn i den rikeste handelsfamilien i Stavanger, men faren hans ville ikke at han skulle bli for glad i penger. Derfor måtte han gå på vanlig skole. Han var flink på skolen, men likte seg ikke noe særlig der. Det ble bakgrunnen for romanen «Gift».

Romanen «Gift»

Romanen ble gitt ut i 1883, og blir regnet som en av de store romanene i norsk litteratur som handler om skolen og hvordan det var å gå på skolen på den tiden den ble skrevet.

Lille Marius, som er en av hovedpersonene i boken, lider under måten han blir behandlet på av lærerne i skolen. Han er livredd for å ikke klare leksene, og å lære de latinske glosene lærerne krever. Til slutt blir han syk og dør, mens han siterer latinske gloser helt til det siste.

Kielland tar et kraftig oppgjør med streng pugging av latinske gloser og lærernes maktmisbruk på slutten av 1800-tallet. Han setter fokus på hvordan skolen hindret barn og ungdom i å utvikle selvstendig tanke og identitet. Det latinske språkets plass i den norske skolen ble også satt søkelyset på.

Brukt som standardbilde på boken "Gift" av Kielland.

Alexander Kielland - «Gift»

Oppgave ___: Sitater av Kielland. Les og lær.

Det er tåpelig å forlange av en sommerfugl at den skal oppføre seg som muldvarp.

Varm kaffe er god for alt og til alle tider.

Håpet er lysegrønt.

Kjærligheten er jo et lotteri, vil man vinne, må man i alle fall spille.

Intet kan være så irriterende som halvfullbårne skandaler.

Det skal ikke stor skarpsindighet til for å innse, at når to mennesker drøfter en ting sammen, må det komme mer ut av det enn om hver tenkte alene for seg.

Alexander Kielland – «Gift»

Lærerveiledning:

Alexander Kielland skrev romanen **Gift**. Den kom første gang ut i 1883.

Kielland skrev om skolen og hvordan det var å gå på skolen på slutten av 1800-tallet. Den var preget av pugg av latinske gloser og bøyninger, og lærernes strenge disiplin og avstraffelse av de som ikke gjorde leksene og arbeidet de skulle gjøre. Kielland gikk selv på vanlig skole, og dette ble bakgrunnen for at han skrev denne romanen. Han setter fokus på hvordan lærerne misbrukte sin makt i skolen, den strenge disiplinen og avstraffelsesmetodene som ble brukte, og hvordan dette underkuet barna og de unge fra å utvikle selvstendighet. Dette kan være en tematikk som kan brukes i undervisningen, ut fra klassens modenhet, og også å vise forskjellen på før og nå i skolen.

Øvingsarkene i dette opplegget vil passe best for elever i 5. – 7. trinn. Med tilpasninger kan de nok også brukes ned i 4. klasse, og videre opp på 8.-9. trinn. Tekstene er bearbeidet litt med hensyn til språk for å tilpasses elevene de er beregnet på.

Hensikten med forfatterserien:

Norge har hatt mange dyktige forfattere opp gjennom tiden. I våre tider blir ofte mange av disse forfatterne glemt. En av hensiktene med denne serien er å bringe disse forfatterne fram i lyset igjen, slik at dagens barn og unge kan bli kjent med dem og hva de skrev. Det er mye vi kan lære av disse forfatterne, både i forhold til språk, sjanger, historie, innhold, form, og aktualitet.

Tanken er også at tekstene i denne serien kan brukes i arbeidet med å utvikle lese- og skriveferdighetene til elevene. Det er laget varierte oppgaver, med tanke på å trene lesehastighet, leseforståelse, skrivetrening, begrepsinnlæring, faktainnhenting, sette seg inn i datidens samfunn mm. Opplegget er også laget slik at det kan tilpasses ulike nivå i klassen, og brukes etter behov.

Språkutvikling:

Tekstene viser hvordan språket var på forfatterens egen tid. Her er det mye som kan tas opp i forhold til språkets utvikling: for eksempel stor bokstav på substantiv, kommaregler, ord som af (=av), der (=som), lidt (=litt), sit (=sit t), d inne i ord (fuld, ind), j for y (øjnene), æ for e (Æbler), lange setninger, delt inn med komma heller enn punktum. Læreren har her mye å velge ut i med tanke på å vise elevene forskjellene på språket da og nå.

Bruken av tekstene

Tekstene i denne serien er hentet fra innledningene til verker av kjente forfattere. De viser hvordan kjente forfattere har startet sine litterære verk. Hva kan vi lære av disse av disse i måten de innleder verkene sine, miljø- og personbeskrivelse, sjanger, språklige virkemidler, og lignende.

Alexander Kielland – «Gift»

Forskjellige måter å bruke teksten:

1. Til lesetrening: Lese teksten for å bli kjent med den.
 - a. Lese teksten stille, alene.
 - b. Lese teksten høyt sammen, i gruppe eller klasse.
 - c. Lese med læringsvenn: Den ene for den andre, og bytte.
 - d. Gjenfortelle teksten for læringsvenn med egne ord, muntlig/skriftlig.
2. Til samtale:
 - e. Bruk teksten som utgangspunkt for å snakke om miljø, tiden det er skrevet i, temaet, språklige virkemiddel, o.l.
 - f. Bruk ordene og begrepene i teksten til å bevisstgjøre og utvide ordforrådet og begrepsforståelsen.
3. Trene lesehastighet.
 - g. Hvor mange ord klarer eleven å lese på ett minutt?
 - h. Repetert lesing, for å øve opp ordgjenkjenning og lesehastighet.
4. Til trening av leseforståelse
 - i. Lese teksten, og finne ut hvilke ord som mangler.
 - j. Svare på spørsmål til teksten.
 - k. Sette setninger i kronologisk rekkefølge.
 - l. Lage egne spørsmål til teksten, som eleven bruker til å spørre en annen elev i klassen.
 - m. Finne ut hvilket ord i parenteser som gir mest mening i sammenhengen. Denne oppgavetypen er kjent fra Carlstens lesetester.
5. Til skrivetrening:
 - n. Som utgangspunkt for å lage egen fortelling fra tiden teksten er skrevet.
 - o. Gjenfortelle teksten med egne ord, skriftlig eller muntlig.
 - p. Finne ut mer om forfatteren av teksten.
6. Til kreativ utfoldelse:
 - q. Lage en tegning for å illustrere personene, handlingen og miljøet i teksten.

Dette er noen forslag til hvordan bruke teksten til lese- og skrivetrening, samt samtale og bevisstgjøring omkring innholdet teksten.

Ellers finnes det nok uendelig med andre måter å bruke teksten på, men her håper vi å ha gitt et knippe forslag som kan være nyttige og utviklende for elevene disse tekstene kommer til å bli brukt på.

Lykke til med det gode lese- og læringsarbeidet.

Med beste hilsen

Olav Kåre Kløvning

Netteleven.no

Alexander Kielland - «Gift»